

POSTANOWIENIE

Dnia 19 maja 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z wniosku Magdaleny i Mirosława W.
przy uczestnictwie Marka H. i in. ,
o wykreślenie hipoteki przymusowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 19 maja 2011 r.,
skargi kasacyjnej uczestników postępowania Marka i Iwony H. na postanowienie
Sądu Okręgowego
z dnia 29 października 2009 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wnioskiem z dnia 7 lipca 2004 r. wnioskodawcy zażądali wykreślenia z księgi wieczystej KW /.../ hipoteki przymusowej do kwoty 237.819,97 zł, ustanowionej na rzecz uczestników postępowania Iwony i Marka małż. H.

Żądanie to uwzględnił referendarz sądowy wykreślając wpis hipoteki.

Sąd I instancji uwzględnił skargę na to orzeczenie, uchylił dokonany przez referendarza sądowego wpis polegający na wykreśleniu hipoteki przymusowej kaucyjnej i oddalił wniosek o jej wykreślenie. Uznał, że wnioskodawcy nie wykazali przesłanek upadku zabezpieczenia zgodnie z treścią art. 734 i art. 744 k.p.c., w brzmieniu tych przepisów sprzed zmiany wynikającej z ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 172, poz. 1804).

Apelację wnioskodawców oraz dwie apelacje czworga uczestników postępowania uwzględnił Sąd drugiej instancji, który postanowieniem reformatoryjnym z dnia 29 października 2009 r. zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że utrzymał w mocy zaskarżony wpis polegający na wykreśleniu hipoteki przymusowej kaucyjnej do kwoty 237.813,97 zł.

Uzasadniając to rozstrzygnięcie Sąd odwoławczy podzielił stanowisko apelujących, że wygasła podstawa wpisu hipoteki kaucyjnej na rzecz wierzycieli, którą to podstawę stanowiło postanowienie tutejszego sądu wydane w trybie zabezpieczenia. Podzielając pogląd Sądu I instancji, że w poprzednim stanie prawnym, znajdującym w sprawie zastosowanie, nie było przepisu rozstrzygającego o wygaśnięciu zabezpieczenia, to jednak – w ocenie Sądu odwoławczego – sam tytuł zabezpieczenia przesądził o swojej tymczasowości, ponieważ wyraźnie z niego wynika, że powództwo zabezpieczono „na czas trwania postępowania w sprawie”. Tymczasem postępowanie w sprawie, w której udzielono zabezpieczenia, zostało już zakończone, co potwierdza kopia odpisu prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego z dnia 14 kwietnia 2003 r. kończącego sprawę oznaczoną sygn. Akt /.../.

W ocenie Sądu odwoławczego, czasowy zakres zabezpieczenia mogą określać nie tylko powszechnie obowiązujące przepisy prawa, ale także orzeczenia ustanawiające zabezpieczenie, a skoro tak, to wobec zakończenia postępowania, w którym ustanowiono zabezpieczenie upadł także tytuł zabezpieczenia. Sąd ten zarazem uznał, że brak jest przeszkód do wpisania do księgi wieczystej dłużnika hipoteki przymusowej zwykłej na podstawie prawomocnego orzeczenia Sądu (art. 109 ust. 1 u.k.w.h.), co wymagałoby jednak wniosku wierzyciela.

Skarga kasacyjna uczestników postępowania małż. H. zaskarża w całości postanowienie Sądu drugiej instancji, formułując zarzuty w ramach powołanych obu podstaw kasacyjnych.

Wśród zarzutów określonych mianem naruszenia prawa materialnego umieszczono zarzuty naruszenia:

- art. 109 ust. 1 u.k.w.h. przez uznanie go za możliwą podstawę wpisu hipoteki przymusowej w sytuacji, gdy podstawą wpisu może być również art. 110 u.k.w.h.;
- art. 626⁸ § 2 k.p.c. i art. 626⁹ przez przyjęcie, że sam wniosek o wykreślenie hipoteki był wystarczającą podstawą do dokonania wpisu w postaci wykreślenia zgodnie z żądaniem wnioskodawców i uznanie braku innych przeszkód do dokonania tego wpisu;

- art. 7 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804) w zw. z art. 744 k.p.c. w brzmieniu sprzed jego nowelizacji dokonanej powołaną ustawą, polegającego na niezastosowaniu tego przepisu k.p.c. i w konsekwencji uznaniu upadku zabezpieczenia z powodu zasądzenia w całości dochodzonego roszczenia na rzecz skarżących, a więc niezastosowania przepisów k.p.c. do oceny upadku zabezpieczenia;
- art. 730 k.p.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji przez błędną wykładnię odmawiającą zabezpieczeniu charakteru tymczasowości i ograniczenia czasowego, który jednak w sprawie nie był oznaczony;
- art. 626⁸ k.p.c. przez błędną interpretację polegającą na przyjęciu obowiązku co najmniej dwukrotnego składania wniosku mającego stanowić faktyczne zabezpieczenie praw wierzyciela.

Zarzut zgłoszony w ramach drugiej podstawy kasacyjnej obejmuje naruszenie art. 371 k.p.c. w zw. z art. 372 k.p.c. przez doręczenie skarżącym apelacji w sposób uniemożliwiający im wniesienie odpowiedzi na apelację, a więc pozbawienie ich możliwości przedstawienia Sądowi odwoławczemu stanowiska w sprawie.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej akcentuje się okoliczność, że art. 744 k.p.c., w brzmieniu znajdującym zastosowanie w sprawie, nie przewidywał upadku zabezpieczenia w razie wydania orzeczenia uwzględniającego powództwo, a więc ustanowiona hipoteka przymusowa nie podlegała wykreśleniu z tej przyczyny.

W odpowiedzi wnioskodawców na skargę kasacyjną wniesiono o odrzucenie skargi, ewentualnie o odmowę jej przyjęcia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie wobec trafności części spośród zgłoszonych w niej zarzutów.

Zasadnym okazał się zarzut naruszenia art. 626⁸ § 2 k.p.c. i art. 626⁹ k.p.c. poprzez błędne uznanie za wystarczającą podstawę do dokonania żądanego wpisu, w postaci wykreślenia hipoteki, samego wniosku o wykreślenie tego

ograniczonego prawa rzeczowego, w którym to wniosku wnioskodawcy powołali się na wydane w dniu 2 grudnia 2002 r., w sprawie oznaczonej sygn. akt 1380/02, postanowienie zabezpieczające powództwo na czas trwania postępowania o zapłatę, wszczętego przez skarżących w niniejszej sprawie przeciwko podmiotowi nieuczestniczącemu w niniejszym postępowaniu wieczystoksięgowym. Sąd drugiej instancji, odwołując się do brzmienia sentencji wymienionego postanowienia zabezpieczającego powództwo na czas trwania postępowania o zapłatę, uznał, że zakończenie tego postępowania prawomocnym wyrokiem spowodowało skutek w postaci upadku tytułu zabezpieczenia, a to wobec braku w poprzednim stanie prawnym przepisu rozstrzygającego o wygaśnięciu zabezpieczenia. Uznanie przez Sąd odwoławczy, że skutek taki wystąpił spowodowało wydanie orzeczenia reformatoryjnego, którym utrzymano w mocy dokonany przez referendarza sądowego wpis w postaci wykreślenia hipoteki przymusowej kaucyjnej.

W tej sytuacji zarzut skarżących naruszenia art. 626⁸ § 2 k.p.c. oraz art. 626⁹ k.p.c. okazał się uzasadniony wobec braku stanowczego ustalenia w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia jakie dokumenty były dołączone do wniosku o wpis, a w szczególności czy wśród dołączonych do wniosku dokumentów było postanowienie o zabezpieczeniu powództwa, którego sentencja spowodowała wydanie rozstrzygnięcia zaskarżonego skargą kasacyjną. Tymczasem uregulowana w art. 626⁸ § 2 k.p.c. kognicja Sądu wieczystoksięgowego jest zawężona, bo ograniczona do badania jedynie treści i formy wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treści księgi wieczystej. Ten zakres kognicji sądu w niniejszym postępowaniu dotyczy Sądów obu instancji: pierwszej instancji (sądu rejonowego) – przy badaniu wniosku o wpis i drugiej instancji (sądu okręgowego) – przy rozpoznawaniu apelacji od wpisu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2008 r., II CSK 115/08, niepubl.).

W tej sytuacji, wobec braku w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia jednoznacznych ustaleń odnośnie do katalogu dokumentów dołączonych do wniosku, nie można odmówić racji skarżącym, że zaskarżone postanowienie zapadło z przekroczeniem granic kognicji sądu wieczystoksięgowego, zakreślonych przez art. 626⁸ § 2 k.p.c. Przyjęte przez Sąd odwoławczy za podstawę dokonania

zaskarżonego wpisu (wykreślenia) postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 2 grudnia 2002 r. o udzieleniu zabezpieczenia na czas trwania postępowania o zapłatę, zostało bowiem – co zasadnie zakwestionowano w skardze kasacyjnej – poddane merytorycznej ocenie w zakresie czasu trwania zabezpieczenia, bez uprzedniego jednoznacznego przesądzenia czy ocena tego dokumentu objęta była ograniczonym zakresem kognicji sądu wieczystoksięgowego określonym w art. 626⁸ § 2 k.p.c., a w konsekwencji czy nie wystąpiły podstawy do oddalenia wniosku o wpis określone w art. 626⁹ k.p.c. Ustalony w sprawie stan faktyczny nie pozwalał na jednoznaczne rozstrzygnięcie, czy dopuszczalny zakres kognicji sądu wieczystoksięgowego umożliwiał sądowi drugiej instancji dokonywania w tym postępowaniu weryfikacji i oceny sentencji postanowienia wydanego w postępowaniu zabezpieczającym w toku innego postępowania o zapłatę. Zarzut naruszenia art. 626⁸ § 2 k.p.c. należało więc uznać za uzasadniony w ustalonym stanie faktycznym. W konsekwencji trafny okazał się zarzut obrazy art. 626⁹ k.p.c. ponieważ zakres kognicji sądu wieczystoksięgowego nie stwarzał w ustalonym stanie faktycznym stanowczych podstaw pozwalających na badanie i ocenianie dokumentu wskazanego przez Sąd drugiej instancji jako podstawy dokonania wpisu (wykreślenia) w orzeczeniu reformatoryjnym.

Trafny okazał się również zarzut naruszenia art. 7 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 172, poz. 1804) w związku z art. 744 k.p.c. w brzmieniu sprzed jego nowelizacji dokonanej tą ustawą. Po pierwsze, Sąd odwoławczy błędnie uznał, aprobuszając stanowisko Sądu pierwszej instancji, że w poprzednim stanie prawnym, znajdującym w niniejszej sprawie zastosowanie, nie było przepisu rozstrzygającego o wygaśnięciu (poprawnie: o upadku) zabezpieczenia. Tymczasem z mocy art. 7 powołanej ustawy wydanie postanowienia zabezpieczającego w dniu 2 grudnia 2002 r. oznaczało, że do tego postępowania zabezpieczającego, a więc wszczętego jeszcze przed dniem wejścia w życie tej ustawy, tj. przed dniem 5 lutego 2005 r. (v. art. 13 ustawy), należało stosować przepisy dotychczasowe, w tym także przepis art. 744 k.p.c. w dawnym brzmieniu określającym przesłanki upadku zabezpieczenia.

Z mocy tego przepisu, w brzmieniu obowiązującym przed dniem 5 lutego 2005 r., przesłankami upadku zabezpieczenia były: prawomocny zwrot albo odrzucenie pozwu lub wniosku, oddalenie powództwa lub wniosku albo umorzenie postępowania. Katalog ówczesnych przesłanek upadku zabezpieczenia nie przewidywał więc przesłanki w postaci uwzględnienia powództwa. W piśmiennictwie stwierdzono stanowczo, że uzyskanie wówczas przez uprawnionego orzeczenia uwzględniającego zabezpieczone roszczenie i możliwość jego wykonania w trybie egzekucyjnym nie wywierało skutku wobec wydanego wcześniej tytułu zabezpieczającego, a więc nie powodowało upadku tego zabezpieczenia. W orzecznictwie przyjęto również, że w szczególnej sytuacji nawet umorzenie postępowania nie powoduje przewidzianego w art. 744 k.p.c. upadku zabezpieczenia polegającego na obciążeniu nieruchomości hipoteką przymusową (uchwała SN z dnia 28 kwietnia 2010 r., III CZP 2/10; OSNC 2010/10/134).

W konsekwencji, uprawniony mógł w ówczesnym stanie prawnym uzyskać obok tytułu zabezpieczającego także tytuł wykonawczy, a stan wynikający z równoczesnego istnienia obu tytułów mógł utrzymywać się przez długi okres. Dopiero w odniesieniu do postępowań zabezpieczających wszczętych poczynając od dnia 5 lutego 2005 r. wprowadzono regulację, że zabezpieczenie upada, co do zasady, po upływie miesiąca od uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego roszczenie, które zostało zabezpieczone.

Zasadność ocenionych powyżej zarzutów skargi kasacyjnej spowodowała jej uwzględnienie, natomiast pozostałe zarzuty okazały się pozbawione uzasadnionych podstaw, uwzględniając kształt żądania będącego przedmiotem wniosku.

Przepis art. 109 ust. 1 u.k.w.h. stanowi podstawę uzyskania hipoteki przymusowej, a więc dokonania wpisu polegającego na ujawnieniu określonego prawa w księdze wieczystej, podczas gdy przedmiotem żądania wniosku w niniejszym postępowaniu jest wpis ale polegający na wykreśleniu, a nie na uzyskaniu hipoteki. Sąd odwoławczy powołał ten przepis dokonując swoistej choć zbędnej „porady prawnej” w odniesieniu do możliwości uzyskania hipoteki na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu, co wykracza jednak poza zakres przedmiotowy niniejszego postępowania wyznaczony żądaniem wniosku.

Zarzut błędnej wykładni art. 730 k.p.c. okazał się chybiony, ponieważ w żadnym miejscu uzasadnienia zaskarżonego postanowienia Sąd drugiej instancji nie dokonywał wykładni wymienionego przepisu.

Również zarzut błędnej interpretacji art. 626⁸ k.p.c. w kształcie sformułowanym w pkt 1.5. skargi kasacyjnej jest bezzasadny, ponieważ w żadnym miejscu uzasadnienia zaskarżonego postanowienia Sąd Okręgowy nie dokonał przypisanej mu przez skarżących interpretacji tego przepisu, a mającej się przejawiać w obowiązku skarżącego złożenia dwóch wniosków o wpis.

Wreszcie, jako pozbawione uzasadnionych podstaw należało ocenić zarzuty naruszenia art. 371 k.p.c. w zw. z art. 372 k.p.c., ponieważ uzasadnienie tych zarzutów abstrahuje od przedmiotu ich regulacji, a skarżący, poza gołosłownym stwierdzeniem nawet nie podjął próby wykazania, aby zarzucane ich naruszenie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, co przesądza o braku niezbędnej przesłanki, określonej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., uzasadniającej wystąpienie drugiej podstawy kasacyjnej.

Z podanych wyżej przyczyn Sąd Najwyższy uwzględnił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

md